

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

Téléph : 20865

xxviième ANNÉE

15 Juillet 1932

İÇTİHAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 349

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Çiğaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

15 Temmuz 1932

GENÇLERDE RUH İSTİKAMETİ

Geçen gün Hikmet Feridun Beye rast geldim. Bu genç, kendi yaşında olanların okumuşlarından ve zekilerinden biridir. Bana aynen şu sözleri söyledi :

« Üstad, şimdiye kadar okuyup da beğenmediğim hiç bir makalenizi görmemişdim. Resul Zadeye yazmış olduğunuz mektup ilk müstesna teşkil etti. Bunu beğenmedim, kana'atınız bu merkezde olabilir. Fakat gençlerin umumiyyetle temayülüne muhalif olan bu kana'atınızı hiç olmazsa yüreğinizde saklamalısınız. Sizi herkes ileri hareketinin en ilerisine gideni bilir. Gençlerin büyük bir kısmının « Sympathie » sini nenen ga'ib edeceksiniz ... » Bu ifadeyi hemen not ettim. Bir kaç gün sonra tekrar kendisine rast geldim. Geçen gün bana söylediğiniz sözler bende bazı mutala'alar uyandırdı. Bu mutala'aları yazacağım ve sizin adınızı da zıkr edeceğim dedim, pek alâ olur dedi ve bir azda memnun olduğunu his ettim.

İşte mutala'alarım : Söyledim ya ! Hikmet Feridun Bey gençlerin güzidelerinden biridir. Benim Communisme hakkındaki ilmi kana'atımı izhar etmiş olmamı tahti'e ediyor, bu bir ; Gençlerin büyük bir kısmının Communisme cereyanına mütemayil olduğunu söylüyor, bu iki ; Gençlerin hoşuna gitmek mukabilinde hakikat bildiğim hakikatları sürdürmeyi bana zımnen tavsiye ediyor, bu da üç. Gençlerin, mevcut ve gayri müsavi münkasım serveti taksim etmek suretile, sa'yi zatile

değil, İnkılab darbesi sayesinde müreffeh olmayı istediklerini meydana koyuyor. Hikmet Feridun Beye yoldaşlarına söylediğimi tekrar ediyorum : Ben sizlerin yaşınızda ve belki bir az daha genç iken bir « Anarchiste » idim. Hiç hükûmet olmasın ve hükûmete lüzüm yok, derdim. E. Reclus ün ve Rus Kropatkin in, ve Bakunin in kitapları da İncilim olmuşdu.

1898 de Paris de idim. Benim Anarchiste temayülile yazılmış makalelerim ancak çok imanlı ve muhterem bir Anarchiste baba olan Jean Grave ın Les Temps Nouveaux adlı haftalık gazetesinde neşr oluna bilirdi. O zaman da Russie Çarı bütün Devletlere bir **terki teslihat** teklifi yapmışdı, benim 30 Juin 1898 tarihli mezkûr gazetede çıkan hükûmet ber endaz makalemnin adı **Le désarmement** dır.

(**Kahriyyat**) ında « Saint-Cerque » adlı :

Ey riyakâr siyasîleri devrişumun

Hatar âbâd rehi ma'sıyyete gitmeyiniz ;

Sizlere maksad ise sulh ü refai ümmet

Saçarak beynine tuğyan frakı ma'sumun

« Ravachol » laşmaya insanları sevk etmeyiniz.

kıt'ası aynı samimî heyecan ve inanın te'siri altında yazılmışdı. Ravachol hükûmet ber endaz ve bombalarile Paris i haylı zaman dehşet içinde yaşatmış bir Anarchiste idi.

Hükûmetsiz bir Cem'iyet istemenin sahil-siz, kıyısız bir nehir istemek kabilinden bir saçma olduğunu sonra ben nasıl anlamışsam siz de mevcut sermaye ve serveti müsavi bir taksim

ile , şahsî milkiyeti ve şahsî malikiyetin teşkil ettiği cehd ve sa'y âmilini ilga ile bir refah ve sa'adât tahsil edebilmenin bir kuruntu olduğunu anlayacaksınız.

Beşer Cem'iyetinin bu günkü nizamı İdéal bir nizam olmadığını ve bunun pek çok ta'dil ve ıslah beklediğini i'tiraf ederim .

1902 de **Viyana** da Avusturya Imperatoru nun atlarının ahırını ziyaret ettim. Viyana da bu ahır ecnebiler tarafından ziyaret edilmeye sayan görülen yerlerdendir. Mevsim kara kışdı. Ahır kaloriferlerle ısıtılmışdı , her tarafda termometreler hararet derecesinin intizamını gösteriyordu . Hayvanların yemlikleri , yemleri , içdikleri sular, yatakları hep büyük dikkat ve ihtimam mevzu'ları olmuşdu . Gübre ve sa'ire kokusundan eser yokdu. Ahırın havası, güneşi hep hesaplanmışdı . Atların meskenindeki bu sıhhiyetlik, bu temizlik bu konfor ve bu hayvanlara hazırlanan sıcak çorba, değme insan oğlu nun evinde bulunmaz derecede mükemmel ve nefisdi . Aynı günün gecesi sa'at 1 de bir balodan Höfergasse deki apartımanıma dönerken her taraf buz ve kar içinde olduğu halde Adliye sarayının mermer eşiği üzerinde oturan seksenlik bir kadının titreyerek sadaka beklediğini gördüm . Beygirlerin ve bu havva kızının tali'lerindeki tezaad göz önündedir .

Bir yaz günü latif bir akşam üstü İsviçre nin **Zurich** şehrinin beton arme ve çiçeklerle sarılmış villalarından birinin tıraşında buzlu biralar' şaraplar içilerek ta'am edilirken bu villanın önündeki caddeden, mahzun ve mazlum bir şarkı okuyarak ve bir ekmek parçası niyaz eden bir zavallı a'manın değneğini kakarak geçtiğini gördüm . Muhteşem tıraşadaki sürur ve ni'met ve sokakta yürüyen bu hüznün ve mahrumiyet bu günkü gibi gözümün önünde yaşamakta ve yüreğime ateş salmaktadır. Sultan Hamidin te'sir ve tazyikile İsviçreden çıkarı lıydum. o gün idi ki :

Fecri dicur olmaya mahkûm eden devri yaman
Natıkamdan aldı bî kaydı yı kırdı hamemi
Orda cebr ü zur ile burda zer ü kanun ile
Bir kara hummayı istibdad sarmış âlemi .

ve

Neden bu şanlı emelçün cihan fedalar yok

Niçin bu maksada bigâne aşinalar var ?

Bu kasr kahlkahalar , nağmelerle sur âbad ,

Bu hanelerde fakat da'imî bükâlar var .

sayhalarını boşluklara fırlatmışdım .

Cem'iyet hastadır; fakat Cem'iyetin hastalığının ilâci Communisme değildir. Şimalî Amerika bu mes'eleyi haylı hall etmiştir: İşçilere bol gündelik veriliyor . İşçi hem mustahsıl , hem müstehlik oluyor . Meselâ amele fabrikasında yaptığı otomobillerden birinin müşterisi oluyor. Amele evinden fabrikaya kendi otomobilile geliyor . Bundan başka fabrikanın hisse senedlerinden satın alabiliyor. Bu suretle işçi hem mustahsıl, hem müstehlik, hem de sermayedar oluyor. Bu basit işi Latin milletler halâ anlamadılar. Bunlar işçiye ne kadar az yevmiye verirlerse kendilerini o kadar kârlı sanıyorlar ; İşçiye istihlâk kudreti vermediklerini ve işçiye kendilerine hasm ettiklerini görmiyorlar . Bu mes'elenin tafsilatını, İçtihat kitablarının 62 inci sayısı olarak basılmakta olan **Cihannın Şimdiki İnkışafı** adlı kitabda okursunuz . Okursunuz dedim de hatırıma geldi :

Gençlerimizde sebebi bence meçhul olmayan bir derd de okumamaktır . Meemu'aları için benden yazı istemeye gelen bir kaç gencin on beş günde bir defa çıkan 12 sahifeden ibaret (İçtihad) ı da ta'kib etmediklerini görüyorum. « Efendim vaktımız olmuyor, buhran da var » diyorlar. Spor için, kahvelerde tavla oynamak için vakit ve para buluyorlar . Bu vaz'iyet zimamdarlarımız için telâş edilecek bir vaz'iyetdir. Galiba « çalışmaya , zihin yormaya , kafa patlatmaya ne lüzum var, yarın Commu nisme gelince zenginlerin servetleri aramızda taksim olunacak » diyorlar .

Burada bir vakı'anın hikâyesi hatırıma geldi : Bir gün meşhur Rothschild e bir adam gelmiş, ihtiyaç arz etmiş, yardım istemiş , Milyoner, bu adama çıkarmış beş frank vermiş. Edilen yardımın az olduğunu ve kendisinin milyonlarından neden bu kadar: az bir şey verdiğini işrab eden muracaate'ya al eline kurşun

kalemini benim paramı bütün senin gibi olanların adedi üzerine taksim et» demiş, taksimde adam başına iki frank düşmüş. Rothschilde, o adama « şu halde sen 3 firank da fazla almışsın ver şu fazla aldığın 3 firanğı » demiş .

Lénin in kardaşı, Çar Alexandr ı bomba ile öldüren bir Anarchiste idi . Bittabi' sü'i kasdeci i'dâm olundu. Lénin samimî olabilir . Fakat sağ olsaydı girdiği yolda devam edermiydi ? Çıkmazlığını görerek kemali ihlâs ile , yolunu değiştirmezmiydi ? Buna kim cevap verebilir ? On beş seneye yakın bir zamanda cereyan eden tecrübe devri , menfi bir neticeden başka bir şey vermemiştir . 5 senelik plan suya düştü , bir beş sene daha isteyorlar , yine olmaz . Zirâ şahsi na'iliyyet zenbereği yokdur . Köylü az ekiyor , işçi yürekden çalışmıyor . Dinlerin ukba saadeti va'dının boşluğu anlaşılmaya başladığı ve kuvvetini bir az ga'ib ettiği gibi «Bolchevique» liğinde va'dlerinin boşluğu anlaşılacaktır . Dinlerin Cennet, Hur, Gılman, kevser hasılı cennetde ebedî ni'met ve sa'adet va'di insanları asırlarca tahrik etti . Fakat Ahrete gidüb dünyaya dönen ve bunların birinden eser olmadığını görüb dünyadakilere:«çocuklar! asırlardan beri aldatılmışız, çocuklar gibi aldatılmış ye avutulmuşuz» diyen olmadığından bu gaflet ve iğfal kolay kolay za'il olmamıştır ve hâlâ da yaşamaktadır .

Bolchevique liğın de serabı, şerabdan daha ziyade insanları bir müddet mest edecektir ve bunun koparacağı seyl belki bütün medeniyyeti alup götürecektir . Ahretde cennet ümidinin yavaş yavaş ga'ib olması dünyayı cennet edeceğinî va'd eden bolşevikliğin muvakkat zaferini kolaylaştırıyor . Daha 1902 de Paris de henüz bolşevikliğin adı sanı yokken yazmış olduğum şu sonnet de Cem'iyetin nizamı hazırımın bozulğunu ve bir inkılabın fırtınalı tulu'unu sezmiş ve terennüm etmişdim . İşte o sonnet şudur :

L'image de tout à l'heure

Le tangage et le roulis chuchotent ,
La galère est soule de langueur :
Elle se sent défaillir, son coeur
S'arrête, les albatros sanglotent .

Abaissez - vous, ô chimère hautes
Pour egayer l'heure de rancoeur ,
Où se célèbre un funèbre choeur
Et pament de rire les hulotes .

Mais vois surgir l'austère splendeur ,
C'est de notre nuit la lune neuve ,
Astre doux de terrible candeur .

J'ai peur de ce silence hurlant
Qui monte vers un ciel nonchalant
Sous lequel pleure l'attente veuve .

28 Dbre 1902

Hulâsa gençlere diyorum: Yarınki kana'a - tınız bu günkü kana'atınız olmayacaktır . Franelin in şu sözünü aslâ unutmayın: **Sana sa'ıysız zengin olmak için bir yol tavsiye eden senin en büyük düşmanındır »** . Hayatın , mücadelesiz hiç bir ta'mı olmaz.

« هر كه را از عمل خویش خوزد

حمت خاتم طائی نبرد .

diyen **Sa'di** bu zevk ve vekarı göstermiştir . Siz ekmeğinizi feth edeceksiniz , sa'adetinizi feth edeceksiniz , başkalarının sa'adetini istilâ ve musadere suretile değil, kendi elinizle, alnınızın ve dimağınızın terleriyle yaratacağınız bir sa'adetle mes'ud ve müreffeh olmaya bakacaksınız ve o zaman bir Allah gibi bir vaz'ıyyetiniz olacak; bunu benim elim yaptı, bunu benim sa'yım yaptı diyeceksiniz . Yaratıcılık hazzı duyacaksınız . Yaratmanın zevkı Allahı bile harekete getirmiş, ki mahlukatı yaratmış . Sen de, fanî ve ebediyyet içinde bir lahza olan varlığını mes'ud edecek bir şey yaratacaksın, mutlak bir şey yaratacaksın . Muvaffak olmasan da , muvaffak ve mes'ud olmak yolunda , yaratmak yolunda sa'y etmiş ve hattâ bu yolda ezilmiş olmak hazzını elde edeceğinde şüphe yokdur â . Ben 19 yaşında yazdığım bir manzumede :

Bir gün yolunda ölmeye ümmid ber kemal

Çok mu, Hamiyyet ! olmasa başka inayetin .

demişdim . Dinler bile şehid olmayı gazî olmakla müsavi yükseklikde ve hattâ şehidliği üstün tutmuşdur .

بر سر فرهاد کز جام محبت یخودست
سایه شیرین و زخم تیشه کلکون یکیت.

diyen **Urfi** bu en yüksek zevk ü şevki duymuş ve duyurmuşdur .

Bitirmeden evvel şunu da söyieyim : gençlerin hoşuna gitmeyecek i'tikadımı hiç olmazsa söylememeyi bana tavsiye ediyorsunuz. Benim kuvvetim, imanımı saklamak hususundaki tam aczimden ibaretdir . [*]

Gençlikden umulan şey, hürriyete coşgun muhabbet, ve bâ husus fikir , viedan , içtihat hürriyyetine sonsuz hürmet ve muhabbetdir . Hikmet Feridun Beyden hoşla gidüb gitmeyeceğini düşünmeyerek kana'atımı izhar etmiş olmamı tahtı'e değil tahsin etmek beklenirdi . Kendi nazarınca gençlerimizin hoşuna gitmek için i'tikadımı saklamayı tavsiye etmesinde, seciyye ve ahlak nokta'i nazarından, mevcut za'af-lık barizdir. Maskeli adamlardan nefret etme - liyiz. Ben vaktile de :

En güzel maskeye tercih ederim bin kerre
Maskesiz çehre'i menfurunu ifritlerin .

demişdim.

İçtihad hürriyyeti ve içtihad hürmet bu - lunmayan yerde fikir hayatı ve insan hayatı yoktur, bunların bulunmadığı diyarların âkıbetini Tarih göstermektedir. Fransız Millet Meclisinin kiralık taraftarları fırkasından bir Efendi'nin cümhuriyyeteiler fırkasından diğer bir Meb'usla can ciğer dost olduklarını ve birbirlerine samimî ve ilmi olan içtihadlarına hür - met ettiklerini gördüm . Bolşevik şa'ir Nazım hikmetin benim gibi düşünmemesi kendisini sevmeme ve takdir etmeme aslâ mani' olamaz .

[*] Karlı Dağdan Ses in şu kıt'asını da okuyun :

ŞA'İRİ GAYRİ MUNTABİK

Cihana uymadadki aczim iktidarımıdır ,
Vekar zenğiniyim , iftikar yoksuluyum ;
Muhabbetin eli ta'yin eder makderimi :
Serabı gönlüm olan bir melikenin kuluyum .

17 Kânunu sani 1930

Eğer i'tikadımı izhar etmemeye ve doğ - ruluğuna inanmadığım bir da'vayı muda - fa'a ederek hoşla gitmek iktidarına malik olsaydım ben her şey olabilirdim , fakat o zaman ben, ben olmazdım, o zaman mahv olur - dum. Yalanın ve riyakârlığın bana getireceği Sympathie ve ikbal benden uzak olsun .

Communisme de musib unsurlar yok degil - dir: 27 seneden beri etrafında (İçtihad) in çalışdığı program fikirlerin 24 üncüsü şudur :

Umumi refah,ferdlerin sa'yleri mahsul - larının hasılıcem'i olduğundan,[maddi veya ma'nevi] çalışmaya ve istihsale muktedir olduğu halde atâlet içinde ya - şamayı tercih eden kimse, Cem'iiyyetin meşru' uzvu olmaktan çıkar ve o da - kıkadan i'tibaren cem'iiyyetin mustah - salatını istihlâk etmek hakkını ga'ib eder .

Görülüyor ki bu vadide , iştirâk ettiğimiz nazarlar hiç yok değildir . (İçtihad) in bu müdir fikri, Milyonerlerden ve milyoner zade - lardan bile tufeyli yaşamak hakkını nez' edi - yor. Bina'en'aleyh icmâl ve tekrar ediyorum :

Beşer cem'iiyyetinin hazır nizamları kemâl den ve âmmenin maslahat ve mnnfa'atına tam intibakdan, i'tiraf ederim, henüz uzaktır, fakat zamanın yardımıle yükselecek olan ilm, ahlâk, muhabbet, fazilet . . beşer cem'iiyyetinin niza - mını daha eyi, daha nurlu bir tekâmül yoluna sokacaktır. « Şiddet, Za'fların en kötüsüdür », Sekinet görür , Şiddet kördür. Muhalısatı te' - min etmek , muhalifeti men' etmekden evlâdır. Eyi niyyetin, taşları bile ürperten bir te'siri vardır. Bunlara iman et ey genç .

Zatî sa'yin meyvesi olmayan bir ni'meti ka - bul etme ; kolların, dımağın, nefsine i'timadın sana her şeyi verecek ve sen, yerin üstünde, ba - şın semaya doğru yüksek, yürüyeceksin. Türkün ve insanın asaleti bu ve, ancak bu vaz'iiyyettedir.

1 Temmuz 1932 İçtihat Evi Dr. AB. Djevdet